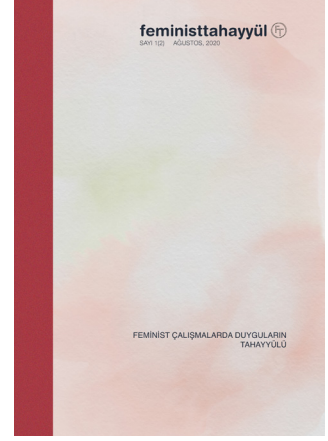

Feminist Bir Yaşam Sürmek Hakkında.

Gülcan Kılıç Karaca

Feminist Tahayyül, 1(2): 282-288.
(Kitap Deęerlendirmesi)

© Bu eser ancak referans verilerek kullanılabilir ve izin
almaksızın çoğaltılamaz.

Feminist Bir Yaşam Sürmek Hakkında

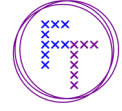
Gülcan Kılıç Karaca

Londra Üniversitesi'ne bağlı Goldsmiths Enstitüsü'nün Feminist Araştırma Merkezi'nde akademisyen olarak çalışırken, üniversitenin kampüs içindeki cinsel taciz sorununa çözümsüz kalmasını protesto etmek için istifa eden Sara Ahmed (2017), *Feminist Bir Yaşam Sürmek* adlı eserini yazmaya istifasından önce başlamış ve sonrasında tamamlamıştır. Eser, yazarın hem akademideki hem de günlük hayattaki kişisel hikayelerini ve teorik fikirlerini paylaştığı *feminist killjoys*¹ adlı blogun derlenmesi ile oluşmuştur. İçerisinde bolca akademik tartışma olsa da kitap tüm okurlara hitap etmektedir ve yazarın en “kişisel” kitabıdır. Teori ve pratiğin günlük hayattan kopamayacağını vurgulayan Ahmed'e göre teori ve pratik arasında karşılıklı bir ilişki vardır; feminist teori günlük feminist deneyimlerden doğarken, gündelik yaşam, iş yaşamı, aile ve arkadaş ilişkileri, aşk feminist pratiklerin olduğu alanlardır ve bu alanlarda oluşan feminist bilinç kadınlar için kurtarıcıdır. Çünkü “şiddet, baskı ya da umursanmamak gibi deneyimlerin sürekli tekrarı bir süre sonra bu olup bitenleri normalleştirmeye hatta onları beklemeye başlamanıza neden olur” (Ahmed, 2017: 46). Feminist bilinçle “şiddetin nasıl yönetildiğini fark etmeye; kız olarak kabul edilmenin bu baskıya, duyulara bu aralıksız saldırıya tabi olmak; dünyanın temasından korkmaya başlayan bir beden demek olduğunu fark etmeye başlarız” (46)².

Üçüncü dalga feminizm ile birlikte feminist hareketin kapsamının genişlediği ve dolayısıyla tek bir feminizmden ziyade feminizmlerden bahsedilmeye başlandığı söylenebilir. Ancak diğer taraftan hareket, kolektif olandan ziyade bireysel olana odaklanır hale geldiği söylenerek eleştirilmektedir. Her ne kadar aşağıda bu eleştirinin yönelebileceği bir kitap olarak ele alacak olsam da *Feminist Bir Yaşam Sürmek*'in, teorinin günlük hayatla buluşması, teori ve siyasetin somutlaşmış hali olarak lezbiyen feminizme odaklanması, bugün

¹ Blog için bkz. <https://feministkilljoys.com/>

² Metin içi kaynak gösteriminde sadece sayfa numaraları verilmiştir.

azımsanmayacak bir kitle tarafından küçük görülen Adrienne Rich, Shulamith Firestone, bell hooks, Gloria Anzaldúa, Alice Walker ve Audre Lorde gibi feminist teorinin kurucu isimlerini yeniden anması ve akademik çalışmalarında beyaz erkekleri alıntılamaı reddetmesi gibi pek çok açıdan ikinci dalga feminizmin radikal halini geri çağırıldığını söyleyebileceğimizi düşünüyorum.

Eser boyunca, edebiyat ve folklardan bolca yararlanmış, pek çok halk hikayesi, edebi metinden bahsedilmiş; duvar, masa, yol gibi pek çok metafor uzun uzun işlenmiş, feminist sinema ve kitap tahlilleri yapılmıştır. Bu anlamda yazarın şiirsel bir dili olsa da, kitap yazarın bloğundan derlendiği için yer yer takip etmesi oldukça zorlaşıyor. Örneğin pek çok yerde, özellikle edebi eserlerde tercih edilen bilinç akışı tekniğinin kullanıldığı, dolayısıyla neden-sonuç ilişkilerinin zayıf kaldığı görülüyor. Yer yer okuyucunun yazarın aklından geçenleri bildiğinin varsayıldığı ve argümanların ayrıntılı olarak ele alınmadan sonuçlara varıldığı düşünülebilir. Ayrıca eserde konu bütünlüğü açısından da kısmen kopukluklar bulunduğu söylenebilir. Kitap temel olarak *Feminist Olmak, Çeşitlilik İşi ve Sonuçlarını Yaşamak* adlı üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm olan *Feminist Olmak* kişisel olarak kitabın en akıcı ve akademik olarak en güçlü bulunduğu kısımdı. Öyle ki bu bölümde kendisini feminist olarak tanımlasın ya da tanımlamasın, tüm kadınların kendisinden bir şeyler bulabileceğini düşünüyorum. Ahmed, feminist olmanın ve feminist bir yaşam sürmenin zorluklarını, ön kabullerini, her an bir mücadele içinde olma halini pek çok yerden örnekleyerek ifade etmiş, feminist bir yaşam sürenleri “oyunbozanlar” olarak tanımlamıştır. Çünkü bir feminist olarak bir ortama girdiğinizde yalnızca bu kimliğinizden dolayı size öfke ile yaklaşılabilir. Gözler devrilir, yüzler ekşir, huysuz ve muhalif olduğunuz için sorun çıkardığınız iddia edilir. Öyle ki bir sorunu açık ettiğiniz için sorun yaratıcı haline getirilirsiniz. Sanki siz söylemeseniz sorun olmayacak gibi (61). Feminist olunca bir şekilde oyunbozan da olmuş olursunuz. Çünkü feminist olarak üslubunuz nasıl olursa olsun ortamdaki olası bir gerginliğe neden olan kişi siz olursunuz, karşınızdaki hep “öyle demek istememiş”tir, hep “iyi niyetli”dir. Sizse keyif kaçıran, öfkeli olansınızdır. “Bu anlamda feminist olma deneyimi çoğunlukla diğerleriyle ahenksiz olma deneyimidir” (64).

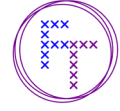

Ahmed bu bölümde daha önce üzerine çalışmış olduğu mutluluk kavramı ve feminizm ilişkisini de sorgular. Çünkü “feminizm onları mutlu etmesi gereken şeylerle mutlu edilemeyen kadınların hikayeleri ile doludur” (86). Mutluluk sosyo-kültürel normlarla şekillenir: Neden, nasıl, hangi koşullarda mutlu olup olmayacağımız gibi hususlar son derece politik ve toplumsaldır. Kişinin mutlu olup olmaması sosyal dünyanın nasıl örgütlendiğinin ve kişinin bu örgütlenmeyle ne kadar uyumlu olduğunun göstergesidir. Burada mevzu bazen gerçekten mutlu olup olmadığımız bile değildir. Doğru anlarda, (örneğin düğün, kutlama gibi) mutlu görünmek zorundasınızdır. Çünkü yeterince gülümsememek huysuz olmaktır. Bu durum, yani diğerlerini mutlu etmeye çalışmak ise duygusal emek gerektirir. Mutluluk o kadar politiktir ki belirlenen format sizi beyazlığa yakın olma haline getirir. Oyunbozan feminist burada gülümsemeyi reddeden, başkalarının mutluluğunu kendi gayesi yapmayandır. Hatta bu durumu fark ettiğinde onun fark etme hali mutsuzluğa sebep olarsa bundan hiç gocunmamalıdır. Çünkü feminist olmak herkesin gittiği ve insanların sizi ite kaka aynı yöne sokmaya çalıştığı yola girmemek ve bunun için mücadele vermektir. Bu yol destek sistemi ile çalışır; yolda olan çoğunluk âdeta kalabalık yaratarak sizi de kendi akışına katar. Herkesin gittiği doğru yönde ilerliyor olmamak ise yorucudur. Oyunbozan olarak bu yoldan çıkma haline karşı verilen direnişe zaman zaman alışarak, zaman zaman mücadele ederek karşılık vermeliyiz. Bu bölüm oyunbozan kavramını ortaya atması, çok sıradan ve önemsiz gibi görünen küçük anlarda bile ataerkinin ne kadar güçlü olduğunu ve direndiğini göstermesi, feminizmin nasıl küçümsendiğini vurgulaması ve buna karşı verilecek mücadelenin önemini altını çizmesi anlamında son derece ufuk açıcıydı. Ancak feminist olma deneyimi aktarılırken ırkçılık ve tacize maruz kalmanın çok fazla vurgulanmasının, bana feminist olmak için bu iki deneyimin yaşanması zorunluymuş gibi hissettirdiğini söyleyebilirim. Bu durumun, yazarın aynı şeyleri defalarca tekrar etmesinin de etkisiyle, feminizmin dar bir alana sıkıştırılmasına ve farklı geçmişlerden gelen kadınların deneyimlerinin yadsınmasına neden olduğu kanısındayım.

İkinci bölüm olan *Çeşitlilik Çalışması*, kurumların –özellikle üniversiteler özelinde– günlük etkileşimlerle beyaz ataerkiyi nasıl yeniden ürettiğini açıklıyor. Buna göre kurumlarda

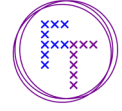
farklı renk, cinsiyet, dini görüşten insanların bulundurulması hem kurumsal düzeyde hem de kişiler arası ilişkide bir imaj düzeltme meselesine dönüşür. Çalışan kişi, o kurumu dönüştürmek için işe alınmış olsa da aslında gerçek anlamda eyleme geçtiğinde “o kurumu bir duvar, tam da çabalarını engelleyen bir şey olarak deneyimler” (134). Bu anlamda Ahmed çeşitlilik çalışanlarına kurumun kartpostalları benzetmesi yapar. Çeşitlilik politikası kurumları daha iyi ve mutlu gösteren göstermelik bir politikadır. Çalışan sorunlu bir dil kullanmaz, ama “masa”da yer alırsa sistem güzel bir şekilde çalışır. Bu masadaki, gülümseyerek, her şeye evet diyerek, güzel giyinerek ve eşitsizlik üzerine konuşurken daha az etkili kelimeler seçerek, üniversitenin değerlendirme birimleri tarafından yapılan ölçümlerinde kurumun iyi puan almasını sağlar. Başka bir deyişle, bütün bunlar maskeden ibarettir. Bu bölümde bireyler ve kurumlar düzeyinde katıldığım örnek ve açıklamalarda bulunulmasına rağmen, yazarın günümüzdeki ataerki ile burjuva hukuk sisteminin doğası arasındaki ilişkiye hiç değinmemesinin eksiklik olduğu kanaatindeyim. Konunun özellikle kahverengi ve siyah çalışanlar üzerinden, hukuki kararların samimiyetinin sorgulanması ya da ikiyüzlülüğü gibi ahlaki olarak görece dar bir perspektifte tartışıldığını düşünüyorum. Ahmed bu bölümde feministler olarak ırkçı ve dışlayıcı tutumlara karşı inatçı olmamız gerektiğini belirtir. Feminist bir ordunun itaatsizlikle oluştuğunu vurgular. Yazarın bu vurgularının bazı kişisel hikâyeler açısından doğruluğu var. Fakat ben feminizme dair teorik olarak güçlü bir katkı sunmadığını düşünüyorum. Bireyi sürekli olarak itaatsizlik, inatçılık, mücadele ve kavgaya çağırarak tek başına yanlış olmasa da, bu çağırının ötesine geçmeden ataerkiye karşı nasıl mücadele verileceği ya da bahsettiği feminist ordunun nasıl, nerede, hangi dinamiklerde oluşacağı, teorik ve pratik olarak bel kemiğini neyin oluşturacağı meseleleri kitapta yanıtız kalıyor. Kitabın akışı giderek neredeyse mücadelenin sadece birey ve onun yaşam tarzı üzerinden çizildiği bilinen liberal Batı tarzı feminizme dönüşüyor. Örneğin kişiler Ahmed’in bahsettiği kadar inatçı ve kavgacı olmak istemediğinde çözümümüz ne olacak? Ya da toplumsal örgütlenmeden bu kadar az bahsedip mücadeleyi birey ekseninde tanımlamak sürdürülebilir mi yoksa başka bir açıdan bu durumun kendisi bir ahlak ilkesi olarak mı beliriyor? Örneğin sürekli olarak “iteklemeye devam etmek zorundayız; aksi takdirde işler

hızla eski hallerine geri dönecek” (155) gibi bir yaklaşım feminizmi ahlaki bir meseleymiş gibi ele almış olmuyor mu? Ahmed bir yerde inatçılık aykırılığa indirgenmemeli dese de yazarın çizdiği yaşam biçimi kurumsal ve bireysel düzeyde, iş yerinde, ailede ve diğer tüm ilişkilerde sürekli aykırı olma haline tekabül ediyor ve ben bu halin bazen gerçekten çok yorucu olabileceğini düşünüyorum.

Üçüncü bölüm olan *Sonuçları Yaşamak* feminizmi sürdürülebilir bir uygulama haline getirmeye odaklanmaktadır. Ahmed, ırkçılık ile cinsiyetçiliğin, insanlar ve bedenlerin yanı sıra ilişkileri nasıl kırdığını ve insan ilişkilerinde bazen kopuşun nasıl gerekli ve önemli olduğunu vurguluyor. Ancak burada kırılma ve kopuş aklımıza ilk gelebileceği gibi negatif bir anlamda değerlendirilmiyor. Aksine yeni bir başlangıç, yeni bir fırsat olarak ele alınıyor. Yazar ayrıca bu bölümde, lezbiyen feminizmin yapısı gereği radikalliği içerdiği için diğer tüm yaşam biçimleri ya da feminizmlerden ayrıştığını, bu yüzden desteklenmesi gerektiğini sıklıkla belirtiyor. Ona göre lezbiyen olmak başkaldırıdır. Erkeklerle ilgili olma zorunluluğuna karşı ayaklanmadır. Kitapta vurgu yapılan ve övgü ile bahsedilen lezbiyen feminizmin teorik ve kavramsal olarak güçlendirilebileceğini düşünüyorum. Örneğin lezbiyen olmak tek başına kişiyi lezbiyen feminist yapar mı? Ya da lezbiyen feminizmin içeriği neyle dolduruluyor? Erkeklerle karşı kadınları tercih etmek kişide tek başına feminist bilinç sağlar mı? Daha da önemlisi hangi cinsiyetten olursa olsun örneğin queer birisi erkek kültürünü bir lezbiyenden daha mı az bozar? Queerlik tek başına yazarın bahsettiği erkekleri tercih etmemekten daha fazlası olarak deneyimlenmez mi? Ben, yerine göre queer bir “erkeğin” feminist bilince sahip olmayan bir lezbiyene göre normatif alanı daha çok dönüştürülebilir bir potansiyele sahip olabileceğini düşünüyorum.

Kitabın sonuç kısmı *Feminist Yaşam Kiti* ve *Manifesto* olarak iki bölümden oluşuyor. Yazar ilk bölümde feminist bir yaşam sürdürebilmek için bir kitimiz olması gerektiğini belirtiyor. Bu kit şunları içeriyor: Kitaplar, eşyalar, aletler, zaman (öfkelenince mola vermek gerekir çünkü oyunbozan olmak olduğunuz tek şey değildir. Onun tarafından fazla tüketilerseniz, çok fazla enerji ve istenç gerekir) hayat (bir hayvan sahiplenmek), izin kağıtları (canınızı sıkı bir

ortamda bulunmamayı tercih etmek), diğery oyun bozanlar, mizah, hisler (sadık ve sevinçli olma buyruğunu reddetmek), bedenler (dans etmek). Manifesto ise toplumsal olarak beklenen mutlu olma, başkalarını mutlu etme, cinsiyetçi şakalara gülme gibi konularda istekli olmamak ve sonuç olarak da oyunbozan hareketine katılarak, kişinin benzerlerinin olduğu bir topluluğun içinde var olarak güçlenmesi gibi ilkelere oluşuyor. Eser her ne kadar feminist orduları kurma çağrısıyla bitse ve kolektif bir mücadele çağrısı yapılmış gibi görünse de, kitaptaki kolektivizmin yaşam biçiminin ötesine gittiğini söylemek oldukça güç.

Sonuç olarak, kitap siyasi olarak bir araya gelme ve temasta bulunmadan ziyade, yazarın sık sık belirttiğı gibi feminist bir yaşam sürmenin zor olmasından dolayı bireysel olarak güçlenmek için feminist bir orduya dahil olmaktan bahsetmektedir. Kitapla ilgili en ciddi eleştirim burada başlıyor; sürekli siyasetten bahsettiğı halde siyasi bir mücadele konusunda herhangi bir yöntem önermiyor ve böyle bir perspektife sunmuyor. Bu durumu, yazarın ekonomik eşitsizliğe hiç değinmemesiyle de ilişkilendirmek mümkün. Burada belirtmeliyim ki, yazarın eleştirdiğı gibi kimlik siyasetini küçümsüyor ya da işlevsiz olduğunu düşünmüyorum, zira kimlikler sınıf kavramını da içine almaktadır ve onun karşısında değildir. Örneğin ABD’de ezilen kimlik üyesi olmakla (siyah, LGBTQ, göçmen gibi) yoksulluk iç içe geçmiş durumdadır. Ekonomik eşitsizlikler karşısında gençler arasında ciddi bir tepki yükselmiştir. Bu anlamda yazar; kadınlar, siyahlar gibi kimlikler üzerinden yapılan tartışmalara ciddi katkı sağlasa da bu tartışmaları Batı perspektifiyle sınırlı liberal söylemlerin ötesine taşıyamadığı kanısındayım. Elbette yazının başında belirttiğim gibi, kitabın blogdan devşirme olmasının da bu duruma etkisi olabilir.

Kaynakça

Ahmed, S. (2017) *Feminist Bir Yaşam Sürmek*. (Çev. Beyza Sümer Aydaş). İstanbul: Sel Yayınları.